

# Gospodo predsjednici, tko prekraja povijest?

Krešimir Piškulić, predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, koji je na tom mjestu naslijedio dugogodišnjeg predsjednika Ivana Fumića, prošle je godine 22. lipnja, povodom Dana antifašističke borbe, u intervjuu za jedan hrvatski dnevni list pozvao hrvatske branitelje da zajednički brane antifašistički karakter NOB-a i Domovinskog rata jer, kako je doslovce rekao, »za istu državu borili smo se u različitim okolnostima«. S velikim je zadovoljstvom potom istaknuo kako su »jasna antifašistička stajališta predsjednika Stjepana Mesića, premijera Ive Sanadera i predsjednika Sabora Vladimira Šeksa«, te zbog toga, po njemu, ta »tri ključna čovjeka u državnom vrhu razvijaju dobru klimu«. Tom je prigodom i hrvatski predsjednik Stjepan Mesić u svojoj poruci poručio kako »odričemo pravo bilo kome da prekraja povijest«.

## Papagajsko ponavljanje ideja

Na tragu tih izjava i događaja, potpuno podržavajući citiranu izjavu predsjednika Mesića da se nikome ne smije dopustiti nikakvo prekranje povijesti, pa ni onima koji daju takve izjave, ovaj će kratki feljton pokušati pokazati temeljne ideološke odrednice Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata (SUBNOR) i njegov odnos prema povijesnom pravu i višestoljetnoj želji hrvatskoga naroda da ima vlastitu, samostalnu i suverenu državu. Također će pokazati i njegov odnos prema demokraciji, osnovnim ljudskim slobodama, političkom pluralizmu i sl., kao i prema vjernicima, katolištvu i Katoličkoj Crkvi. Budući da je ta antifašistička udruga u onodobnoj Jugoslaviji bila jedna od najmasovnijih i najutjecajnijih (kao što je poznato njezini su članovi bili u gotovo svim vladajućim državnim strukturama, njezino se mišljenje s respektom uvažavalo na svim društvenim razinama, ona je u to doba reagirala na gotovo sva aktualna zbivanja i ona je često odlučivala o svakomu i svačemu, pa i o sudbinama pojedinaca), njezina je pisana ostavština silno velika. Nju je gotovo nemoguće potpuno sabrati ali se može na temelju nekih primjera pokazati njezin jasni ideološki profil, i to na tri institucionalne razine: državnoj, republičkoj i općinskoj. To konkretno znači na temelju citata iz nekih tiskanih materijala SUBNOR-a Jugoslavije, SUBNOR-a Hrvatske i SUBNOR-a u jednoj, nasumce izabranoj, hrvatskoj općini odgovoriti na spomenuta pitanja. Tako je za osvjetljavanje jugoslavenskog SUBNOR-a korištena knjiga »Sedmi kongres SUBNOR-a Jugoslavije«

(NIP »Četvrti jul«, Beograd 1974, u tekstu kratica - »7. kongres«) i »11. kongres Saveza udruženja boraca NOR Jugoslavije« (NIP »Četvrti jul«, Beograd 1990, u tekstu kratica - »11. kongres«), za hrvatski SUBNOR knjiga »Treća skupština Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Hrvatske« (Zagreb 1969, u tekstu kratica - »3. skupština«) i bilten Republičkog odbora Saveza udruženja boraca SR Hrvatske »Borački informator« (u tekstu kratica - »Informator«), te za općinski SUBNOR »Informativ-

BNOR-a, borili jednako kao i dragovoljci Domovinskoga rata »za istu državu samo u različitim okolnostima«. Upravo suprotno, tijekom cijeloga svog polustoljetnog djelovanja SUBNOR je bio najžešći protivnik bilo kakve pomisli o samostalnosti države Hrvatske. Antifašistički su se borci uvijek i dosljedno borili isključivo i jedino za Jugoslaviju, sve je ostalo za njih bio nacionalizam i separatizam, pa su progonili sve koji su jugoslavensku državnu zajednicu doveli pod upitnik. Stoga je stavljanje SUBNOR-ovaca u is-



Ni naklonost trojice hrvatskih predsjednika: Republike Hrvatske - Stjepana Mesića, Vlade - dr. Ivo Sanadera i Sabora - Vladimira Šeksa neće pomoći SUBNOR-ovcima u njihovim tvrdnjama da su se borili za samostalnu i suverenu hrvatsku državu

ni bilten« općinskog odbora SUBNOR-a Rijeka (u tekstu kratica - »Bilten«). Osim tih tiskane su, razumije se, još i brojne druge knjige, kao i bilteni od kojih je, možda, dobro tek spomenuti: »Četvrti jul«, glasilo SUBNOR-a Jugoslavije, »Poruka borca«, glasilo SUBNOR-a Dalmacije, »Borci danas«, »Kalnički borac« i dr. Pridoda li se tome mnoštvo priopćenja brojnih općinskih boračkih udruga, onda se otprilike može dobiti slika o količini historiografske građe. Potrebno je odmah istaknuti kako su svi ti tekstovi prilično zamorni i dosadni zbog stalnog, gotovo papagajskog ponavljanja uvijek istih ideja s uvijek istim sintagmama, kao što su: »jugoslavenska zajednica«, »tekovine revolucije«, »jedinstvo naših naroda i narodnosti«, »beskompromisni borci«, »avangarda radničke klase«, »radni narod«, »voljeni drug Tito«, »bratstvo i jedinstvo«, »komunistička vizija«, »socijalistički razvitak«, »samoupravni socijalizam«, »kontrarevolucionarne snage«, »unutarnji i vanjski neprijatelji«, »klasni neprijatelji«, »klerofašisti«, »nacionalisti i separatisti«, i sl.

## Četiri SUBNOR-ova stupa

U odabiru induktivne ili deduktivne metode ovaj se feljton opredijelio za drugu, što znači da će na samome početku odmah iznijeti tvrdnje koje će onda kasnije potkrijepiti argumentima-citatima. Dakle, najbitniji su zaključci cijeloga feljtona: Prvo, povijesna je laž da su se antifašistički borci, članovi SU-

tu razinu s hrvatskim dragovoljcima Domovinskog rata ne samo povijesna krivotvorina nego i uvreda svima onima koji su dali živote za sadašnju samostalnu državu Republiku Hrvatsku!

Drugo, SUBNOR je na svim razinama bio u potpunoj ideološkoj simbiozi sa Savezom komunističke ruke« u svim porama dru-

**Tijekom cijeloga svog polustoljetnog djelovanja SUBNOR je bio najžešći protivnik bilo kakve pomisli o samostalnosti hrvatske države. Antifašistički su se borci uvijek i dosljedno borili isključivo i jedino za Jugoslaviju, sve je ostalo za njih bio nacionalizam i separatizam, pa su progonili sve koji su jugoslavensku državnu zajednicu doveli pod upitnik. Stoga je stavljanje SUBNOR-ovaca u istu razinu s hrvatskim dragovoljcima Domovinskog rata ne samo povijesna krivotvorina nego i uvreda svima onima koji su dali živote za sadašnju samostalnu državu Republiku Hrvatsku!**

štva, a često i njegov glavni (ideološki) egzekutor.

Treće, SUBNOR je uvijek bio glavna potpora Jugoslavenskoj narodnoj armiji, koja je za njega bila jamac opstanka Jugoslavije. Četvrto, SUBNOR-ovcima je ju-



Simboli za koje su se članovi SUBNOR-a dosljedno borili tijekom pola stoljeća djelovanja

Danas se od najviših čelnika hrvatske države i raznih povjesničara mogu čuti tvrdnje kako su se za samostalnu hrvatsku državu podjednako borili partizani u Drugome svjetskom ratu kao i hrvatski branitelji u Domovinskome ratu. Koliko su te tvrdnje povijesno utemeljene, može se najbolje vidjeti iz izvornih dokumenata najmasovnije organizacije antifašističkih boraca, SUBNOR-a. Oni jasno govore o njezinu stvarnom odnosu prema ideji hrvatske samostalnosti, demokraciji, osnovnim ljudskim slobodama, političkom pluralizmu i sl., kao i prema vjernicima, katolištvu i Katoličkoj Crkvi

goslavenski predsjednik Josip Broz Tito bio oličenje idealnog državnika, političara, stranačkog vođe i ideologa. Stoga bi hrvatski borci antifašisti, u svojoj tezi da su se borili za sadašnju hrvatsku državu, morali barem podsjetiti hrvatsku javnost kada su to njihova četiri spomenuta stupa, na kojima je počivala cjelokupna njihova aktivnost: Jugoslavija, SKJ, JNA i Tito, pokazala barem razumijevanje za želju hrvatskoga naroda za državnim samostalnošću?

## »I ubuduće ćemo se zalagati za Jugoslaviju«

Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Hrvatske (SUBNOR H) - Zemaljski odbor, osnovan je 16. svibnja 1948. po teritorijalnom principu kao i sve ostale boračke udruge u Jugoslaviji. Na kongresu 1961. godine, spajanjem saveza udruženja boraca NOR-a, Saveza ratnih invalida Jugoslavije i Udruženja rezervnih oficira i podoficira, nastala je krovna organizacija na razini jugoslavenske države: Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata Jugoslavije. Na početku agresije na Hrvatsku g. 1991. SUBNOR Hrvatske napušta članstvo u SUBNOR-u Jugoslavije. Citati SUBNOR-ovaca najbolje govore o njihovom odnosu prema spomenuta »četiri antifašistička stupa«. Interes Republike Hrvatske promatran je uvijek samo kroz interes Jugoslavije:

»U programu Programске deklaracije koju ćemo, uvjeren sam, usvojiti na ovom Kongresu... Mi smo u tom dokumentu istaknuli da ćemo se, kao organizacija učesnika NOR-a, i kao pripadnici pokreta koji se borio za socijalistički preobražaj i razvoj naše zemlje, i ubuduće zalagati za Jugoslaviju kao jedinstvenu demokratsku i socijalističku, federativnu zajednicu ravnopravnih naroda i narodnosti... U sredinama u kojima živimo i djelujemo, moramo jačati svijest o povezanosti odgovornosti za vlastiti razvoj s odgovornošću za razvoj čitave jugoslavenske zajednice, jer jedino usklađenost interesa svake republike s interesom Jugoslavije kao cjeline omogućava usp-

ješnu provedbu zajednički utvrđene politike« (»11. kongres«, str. 17). Odnos antifašističkih boraca prema Savezu komunističke Jugoslavije također nikada nije bio upitan: »Savez boraca je svoju aktivnost više usmjerio na društvena i politička pitanja, i, kao dio progresivnih snaga našeg društva, više djelovao na ostvarivanju odluka SKJ« (»7. kongres«, str. 24). »Danas se može konstatirati da je Savez boraca bio jedan od značajnih oslonaca Saveza komunističke Jugoslavije u borbi za očuvanje tekovina naše revolucije i jedinstva naroda i narodnosti, i da se odlučno suprotstavljao naraslim nacionalističkim, separatističkim, birokratsko-centralističkim, inform-biroovskim, liberalističkim, tehnokratskim i svim drugim kontrarevolucionarnim snagama, čije je djelovanje do 21. sjednice Predsjedništva SKJ i Pisma ozbiljno ugrožavalo naš socijalistički razvoj« (»7. kongres«, str. 24-25).

Borci su jednako tako uvijek imali visoko mišljenje i o JNA: »Ako netko misli da će borci NOR-a i njihova organizacija mijenjati svoja osnovna opredjeljenja, ovisno o tome koja se stranka nalazi na vlasti ili će se nalaziti na vlasti, onda ga uvjeravamo da se u tome teško vara. Ima onih koji već otvoreno postavljaju pitanje prekranja unutarnjih i vanjskih granica SFRJ. One su definitivno utvrđene i njih će, ako to bude potrebno, braniti svi naši građani organizirani u ONO i DSZ u kojem nezamjenjivo mjesto ima Jugoslavenska narodna armija, čvrsto jamstvo teritorijalnog integriteta i suvereniteta naše zemlje« (»11. kongres«, str. 18).

Antifašistički su borci Titu upućivali samo hvalospjeve i izraze odanosti: »Obaveze Devetog kongresa su pred svima nama... da ostvarujemo demokratski, humani, samoupravni socijalizam i to vrlo konkretno, na svakom mjestu i u svakom društvenom odnosu u kojem se nalazimo; da jačamo ulogu radničke klase i radnog čovjeka na sva društvena zbivanja, da jačamo idejnu i političku ulogu našeg Saveza komunističkog društva naša Partija imala... Da živi drug Tito i borba za samoupravni socijalizam (pljesak)« (»3. skupština«, str. 51).

Na kraju nameće se ozbiljno pitanje: Ima li tu mjesta za bilo kakvu i najmanju ideju samostalnosti hrvatske države? Ako ima, potrebno je razjasniti gdje; a ako nema - gospodo predsjednici, tko prekraja povijest?

Tomislav Vuković

Nastavlja se



# Gospodo predsjednici, nekima je mučnina!

Dokazivati danas hrvatskoj javnosti da je SUBNOR bio dosljedno protiv samostalnosti hrvatske države i to sve do posljednjih trenutaka konačnog raspada Jugoslavije, žalosno je već samo po sebi. Jednako je tako upravo smiješno dokazivati njegov gaziteljski odnos prema temeljnim ljudskim slobodama i pravima, kao što su pravo na vlastitu političko promišljanje i političko udruživanje, slobodno prakticiranje vjerskoga uvjerenja bez obzira na društveni status i funkciju i dr. Žalosno je i istodobno smiješno zbog dva razloga: jer je to dokazivanje već dokazanog i jer je riječ o, nažalost, prilično uspješnom podmetanju (nekih) utjecajnih hrvatskih državnih dužnosnika, političara i znanstvenika hrvatskome javnom mnijenju. Oni, naime, uporno nastoje »udomačiti« slavnog sofizama, u antičkoj logici poznat kao »rogati«, koji otprilike glasi: »Što nisi izgubio imaš?« - »Da.« - »Rogove nisi izgubio?« - »Ne.« - »Dakle, imaš rogove.« Nadajući se, dakle, da je hrvatski narod izgubio povijesno pamćenje namjenjuju mu antifaašističke »rogove« o tobožnjoj borbi SUBNOR-ovaca za samostalnu hrvatsku državu, ljudska prava i slobode. No, najbolje je ostaviti na miru antičku logiku i pogledati što o vjerskim slobodama, katolištvu i Katoličkoj Crkvi kažu sami SUBNOR-ovci.

## Odgajanje u vjerskom duhu je protuustavno!?

Vjerska je aktivnost za antifaašiste bila protusocijalistička i uglavnom protudržavna djelatnost, kako je jasno rekao Branko Vičević na konferenciji komunističke osnovne škole Rijeke, što je boračko glasilo donijelo kao udarnu vijest:

»Na Savezu komunista je da zadaće koje ima naše školstvo to potiču i da se bore da se naši mladi naraštaji odgajaju u duhu socijalizma, koristeći pri tome sve oblike i metode rada u odgoju, pogotovu danas kada se u ovim poteškoćama javljaju razni 'ideolozi' i samozvani historičari koji bacaju ljuđu na naš društveni razvitak i našu revoluciju. Osim njih i dio katoličkog klera nastoji svojim utjecajem politički djelovati na slobodnu volju i opredjeljenje pojedinaca, pa i mladih, kako bi ih pridobili i odgojili u svom duhu, što je, naravno, u nas i protuustavno jer je slobodan izraz religioznih osjećaja stvar pojedinca a ne propagande i takvog djelovanja koje odvodi naše mlade u religioznost uz prisilu« (istaknuo T. V., kao i sve ostalo) (»Bilten«, 9/1984, str. 15).

U nabranju svih vrsta »vanjskih i unutarnjih neprijatelja« klerikalizam, klerofašizam

i kleronacionalizam uvijek su imali »počasno« mjesto: »Prateći tu djelatnost, lako je uočiti da se ona odvija kroz pokušaje ideološko-političkih prodora u strukturu našeg društva, nametanje programa i akcija koji vode slabljenju političkih i ekonomskih osnova socijalizma i samoupravljanja; izazivanja kriza u SFRJ ili pojedinim dijelovima naše zemlje (IB, liberalizam, razni nacionalizmi i njihova sprega s klerikalizmom, iridenta i dr.)« (»Bilten«, 7/1983, str. 1).

»Uvjereni smo da ne može biti ni jednog građanina koji smije ostati miran i ravnodušan prema ovim kleronacionalističkim i, sa punim značenjem tog pojma, pravim fašističkim divljanjima jer to smatramo najbrutalnijim napadom na našu slobodu, naše bratstvo i jedinstvo, demokrat-

tičke organizacije« (»Informator«, 1-2/1972, str. 3).

U kontekstu jugoslavenštine i najmanje je isticanje nacionalne pripadnosti antifaašistima predstavljalo »kost u grlu«, što je u svom govoru »Tamo gdje prestaje revolucionarni duh, počinje malograđanština« na savjetovanju o njegovanju revolucionarnih tradicija potvrdio i Vladimir Konestaba, jedan od urednika riječkoga »Informativnog biltena«: »Hoće da nam posvoje omladinu (Crkva, op. T. V.),... nude joj i serviraju svašta. Što joj to nude? Nasilno, najčešće nametljivo, zaslađeno atrakcijama i počesto zastavama, frazama o nacionalnoj ili vjerskoj pripadnosti« (»Bilten«, 9/1984, str. 7).

Stoga je posve razumljivo da je Katolička Crkva u Hrvatskoj od komunističkih vlasti i antifaašističkih boraca bila stalno prozivana za nacionalizam (posebice nakon slamanja »maspoka«), što je u već spomenutom izlaganju ponovio Josip Vrhovec: »Vidite, ima ozbiljnih dokaza, ne samo indicija, da jedan dio katoličke crkve - jedan dio, naglašavam - pokušava preuzeti one zastave koje su pale iz ruku nacionalizma kada je dobio po glavi. Mi to vidimo i mi smo u tijeku toga. Kao što vidite, ne reagiramo ni nervozno, ni naglo,

niti nekontrolirano... Mislim da bi i na terenu trebalo o tome voditi računa jer ne bi trebalo dizati galamu kod svake crkve koja se gradi... Sasvim je sigurno da će oni crkveni funkcionari koji se suprotstavljaju jednoj takvoj opasnoj politici dijela klera koji želi crkvu ponovno dovesti u sudar s ovim društvom i ovom državom, da će i s naše strane kao društvo, i mi to jasno kažemo, oni nailaziti na jedan drugačiji odjek i odaziv nego ovi drugi. A prema ovim drugima možda će ubrzo biti potrebna otvorena borba« (»Informator«, 1-2/1972, str. 7-8).

Antifaašisti su uzimali za pravo da imaju »zadnju riječ« ne samo na političkoj, gospodarskoj, prosvjetnoj i svjetonazorskoj razini, nego i na medijskoj i kulturnoj: »Razna pisanja u tisku, na televiziji putem filmova i kazališnih predstava ne djeluju uvijek pozitivno na odgoj u duhu socijalizma već se nastoji reakcionarnim utjecajem razvijati i poseban klerikalizam, pa je stoga značajno kako nastupaju i čime odgajaju mladog čovjeka naši prosvjetni radnici... Da bi vam poziv bio što više usmjeren zadacima socijalističkog odgoja, vi biste bar morali biti potpuno odani ideji socijalizma te marksističko-znanstvenom pogledu na svijet. Morali biste izgrađivati i svoj stav na temeljima tekovina NOB-a... Sve drugo je samo dio one propagande koja danas nastoji skrenuti

Danas se od najviših čelnika hrvatske države i raznih povjesničara mogu čuti tvrdnje kako su se za samostalnu hrvatsku državu podjednako borili partizani u Drugome svjetskom ratu kao i hrvatski branitelji u Domovinskom ratu. Koliko su te tvrdnje povijesno utemeljene, može se najbolje vidjeti iz izvornih dokumenata najmasovnije organizacije antifaašističkih boraca, SUBNOR-a. Oni jasno govore o njezinu stvarnom odnosu prema ideji hrvatske samostalnosti, demokraciji, osnovnim ljudskim slobodama, političkom pluralizmu i sl., kao i prema vjernicima, katolištvu i Katoličkoj Crkvi

tijekove našeg puta k reakcionarnim i mračnim idejama nacionalizma a time i na takav razvitak mladih, koji ne može biti jamstvo bolje budućnosti svih nas« (»Bilten«, 9/1984, str. 15).

U takvom ideološko-totalitarničkom razmišljanju i Isus je prolazio prilično loše jer su npr. antifaašisti u poglavlju »Revolucionarne tradicije« zahtijevali da se iz kinorepertoara izbaci određen broj onodobnih filmova, među kojima je i »Plastični Isus« (»7. kongres«, str. 35).

SUBNOR-ovci su se spustili na samo dno ljudske bijede kod »problem« nastalih prigodom sprovođa, u kojima im uopće nije bilo bitno dostojanstvo pokojnika, pravo njegove obitelji na vjerski ukop i sl., nego im je najvažniji bio kruti ideološki puritanizam. O tome najbolje govori zapis sa sastanka riječkoga Predsjedništva općinskog odbora SUBNOR-a sa predstavnicima svih 52 udruženja boraca u općini: »Bilo je dosta primjedbi na organizaciju sprovođa boraca. Još uvijek nemamo svoj pravilnik i protokol o sprovođu boraca, pa se događa da se borci ukapaju, ne po jedinstvenim kriterijima, već po shvaćanju samih organizacija. Groblja nemaju razglas a i pitanje nošenja zastava u nazočnosti svećenika, također izaziva nedoumicu kod članova. Očigledno je da se tu sektaši i ne postupa pravilno« (»Bilten«, 1/1981, str. 11-12).

Čitateljima će Glasa Koncila vjerojatno biti zanimljivo čuti i kakav je »status« imalo njihovo glasilo kod antifaašističkih boraca. Njihov »Informativni bilten« u rubrici »O čemu pišu« prenosi napis »Sumnjivo pismo o 'sumnjivom vjeronauku'« iz glasila Socijalističkog saveza omladine Hrvatske - Rijeka »Val« u br. 156-157:

»Glas Koncila' doista brine o tome da vjernici budu ugroženi - barem na stupcima 'Glas Koncila'... Budući da u interpretaciji 'Glas Koncila' gotovo u pravilu stoji znak jednakosti između vjernika (naravno katoličkih) i Hrvata, onda ispada da 'Glas Koncila' traži zaštitu za Hrvate. A nije nepoznato tko još želi 'štiti' i 'osloboditi' Hrvate od 'tiranije' u ovoj i ovakvoj Jugoslaviji« (»Bilten«, 7/1983, str. 23).

## Zločin s potpisom, mjestom i datumom

Hrvatski SUBNOR-ovci nisu vodili boj samo na ideološko-teorijskom planu, nego i u konkretnim, svagdašnjim i zamršenim životnim situacijama »na terenu«, gdje su puno puta odlučivali o sudbinama pojedinaca. U tom smislu vrijedi spomenuti primjer, koji je izvan svih dosada spomenutih historografskih izvora a koji govori tek o jednom zločinu s imenom i prezimenom zločinca, njegovim potpisom, mjestom i datumom. To je samo

kap u moru nekažnjenih i namjerno zabašurivanih antifaašističkih zločina usprkos stalnim, već pomalo dosadnim izjavama hrvatskoga predsjedničkog trojca (Mesić-Sanader-Šeks) kako zločini ne zastarijevaju i kako je nužna individualizacija krivnje. Nije li krajnje vrijeme da se hrvatskome narodu otvoreno kaže - vrijedi li to za sve ili samo za neke?

Dakle, jedna je hrvatska majka, u mnoštvu sličnih, ostala g. 1945. sama s petero malodobne siročadi (muž joj nije bio, po boračkoj terminologiji, ni u kakvim »kvislinškim«, »okupatorskim«, »izdajničkim« i sličnim postrojbama već je poginuo kao civil). Jedan od sinova upisao se u Šumarsko-tehničku školu u Splitu, a ona je jedna, nemajući dovoljno ni za kruh da prehrani obitelj, napisala mjerodavnima zamolbu za stipendiju, kako bi on mogao prebivati u đakome domu u splitskome Špinutu. No, antifaašisti, koji su, očito, imali kontrolu nad svime (čak i dodjeli stipendija) i gospodarili ljudskim životima i sudbinama, pronašli su dovoljan razlog za negativan odgovor: »Općinski odbor Saveza boraca NOR-a, općina ..., PREDMET: Pitanje stipendiranja. U vezi s pismom Glavnog odbora Saveza boraca, a po Vašoj zamolbi za stipendiranje, izvješćujemo Vas sljedeće: Općinski odbor Saveza boraca... donio je odluku da Vas se ne preuzme na stipendiranje, s obzirom na okolnosti da Vam je jedan brat otišao u vjersku školu i na okolnosti pod kojima treba da se školuje u dotičnoj školi... Ovaj odbor je mišljenja da Vi možete i sada na brata utjecati i istoga povratiti iz vjerske škole. U slučaju povraćanja brata iz dotične škole ovaj bi odbor zatražio od narodnog odbora općine da vas obadvojicu preuzme na stipendiranje. U vezi s prednjim potrebno je da nas pisмено obavijestite što ste poduzeli po pitanju povraćanja brata, kako bi na idućoj sjednici ovaj odbor mogao zauzeti svoj stav u svezi s vašim stipendiranjem. Ovo smatrajte HITNIM! Uz drugarski pozdrav, smrt fašizmu, sloboda narodu! Predsjednik: Marko ...« Tako su antifaašisti našem malom nesuđenom šumarskom tehničaru presudili ni krivom ni dužnom, samo zato što mu je brat odlučio postati svećenik. Tko zna koliko je takvih i sličnih zločina počinjeno nad hrvatskom sirotinjom? Pa, gospodo predsjednici, dok neki od vas s antifaašistima budu pjevali »Po šumama i gorama«, neki se smiješili sa SUBNOR-ovcima pred novinarskim fotoaparatom i televizijskim kamerama, a neki im držali hvalospjeve, znajte da će nekima od toga biti mučnina. I nemojte se tome čuditi!

Tomislav Vuković

Nastavlja se



# Gospodo predsjednici, je li vam stalo?

Svaki pokušaj pojedinca ili skupine da se Hrvatska barem malo izvuče iz čvrstoga centralističkog zagrljaja iz Beograda nailazio je isključivo i jedino na žestoku osudu SUBNOR-a, i to na svim njegovim razinama: saveznoj, republičkoj i općinskim.

## Oduševljenje »ogromne većine boraca NOR-a«

To se najočitiže može vidjeti iz izjava njegovih članova nakon sloma 1971. koji su još godinama nakon toga upozoravali na pokušaje »razjedinjenja naših naroda i narodnosti«. Stoga nije slučajno da je od 19. do 21. lipnja 1974. sedmi kongres SUBNOR-a Jugoslavije održan upravo u Zagrebu. Na njemu je još uvijek trajao obračun s 1971: »Na sjednici Predsjedništva Saveznog odbora u travnju 1971. neposredno prije 17. sjednice Predsjedništva SKJ, sa zabrinutošću je konstatirano da je nacionalizma u nekim krajevima zemlje u porastu, da njegovi protagonisti okupljaju razne antisocijalističke i antisamoupravne snage, da je to napad na tekovine naše revolucije radi razjedinjenja naših naroda i narodnosti... Stavove 21. sjednice Predsjedništva SKJ s oduševljenjem je prihvatila ogromna većina boraca NOR-a, jer su u njima vidjeli pobjedu revolucionarne linije Saveza komunista i druga Tita i početak stvarne akcije protiv opasnosti

**»Statut Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata SR Hrvatske u točki I. među osnovnim načelima donosi: 'Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata radi na... jačanju samoupravne Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i na obrani njezine slobode, integriteta i suvereniteta'«**

koje su ozbiljno ugrožavale našu zajednicu« (»7. kongres«, str. 27-28). Svaki je pokušaj »separatizma« redovito bio izjednačavan s nacionalizmom: »SUBNOR je davao otpor u prevladavanju uskih interesa nad općim interesima, i kroz to se odlučno suprotstavljao narastanju nacionalističkih separatističkih tendencija« (isto, str. 86).

U temeljima svih antifašističkih aktivnosti bilo je čuvanje integriteta Jugoslavije, što je u završnoj riječi na kongresu izrekao ondašnji predsjednik Saveznog odbora SUBNOR-a Jugoslavije general Kosta Nađ: »Mi možemo obećati da ćemo uložiti sve svoje snage da što potpunije odgovorimo obvezama koje danas primamo. U osnovi to je izraz našega stalnog duga prema sebi samima i vlastitom opredjeljenju, koje snagom poruka i jedinstva ovoga najvišeg dogovora boraca Jugoslavije postaje dio ukupnih vrijednosti našega revolucionarnog pokreta, naše radničke klase, svih radnih ljudi naše samoupravne, socijalističke, nezavisne i nesvrstane Jugoslavije« (isto, str. 165).

»Radeći na izvršavanju donijetih zaključaka, polazeći od utvrđenih stavova Desetog kongresa saveza komunista Jugoslavije i druga Tita, mi se moramo založiti za razvijanje i stalno jačanje takvih odnosa u našem društvu, koji će biti sigurno jamstvo tekovinama naše borbe: slobode, bratstva i jedinstva, ravnopravnosti, jednakosti, integriteta

i suvereniteta naše socijalističke samoupravne Jugoslavije« (isto, str. 167).

I tom je prigodom, kao i svaki put u sličnim događajima, poslan brzojav Titu u kojemu mu borci obećavaju »odlučni obračun s kontrarevolucionarnim snagama«: »Dosljedni u svojoj borbi za očuvanje kontinuiteta revolucije, borci su dali svoj doprinos uspješnoj borbi Saveza komunista u svladavanju slabosti koje su kočile samoupravljanje i odlučnom obračunavanju s kontrarevolucionarnim snagama svih boja, koje su pokušale da razbiju jedinstvo jugoslavenske socijalističke zajednice« (isto, str. 169).

## Obračun s organiziranim neprijateljem

Na istovjetnoj je ideološkoj liniji sa saveznom SUBNOR-om u odnosu prema događajima iz g. 1971. cijelo vrijeme bio i hrvatski SUBNOR: »Izlaganja druga Tita borcima u Kumrovcu i političkom aktivnu Hrvatske i onog što ste i sami u tijeku, vidite da smo angažirani kao Savez komunista na tome da što temeljitije pripremljeni uđemo u drugu fazu našeg djelovanja, nakon one prve faze u kojoj smo svu energiju i glavni pravac udarca usmjerili na razbijanje jednog protivnika koji je bio u agresivnoj ofenzivi i koji je ugrožavao cijeli niz vrlo bitnih određenja našega socijalističkog sus-

tava i naše jugoslavenske zajednice. I bilo je logički da uđemo u tu bitku, da je što energičnije i što brže dovedemo do kraja. To kad kažem ne mislim, naravno, kad se razbije jedan protivnik da time prestaje i bitka protiv njega, ili da on potpuno nestaje sa scene... pravi je posao angažiranje svih naprednih društvenih snaga na rješavanju krupnih problema našega daljnjeg razvoja, znači razvoj Socijalističke Republike Hrvatske i razvoj socijalističke Jugoslavije« (»Informator«, 1-2/1972, str. 3).

Hrvatski su antifašisti nakon g. 1971. stalno upozoravali kako je borba protiv neprijatelja »kod kuće«, tj. u Hrvatskoj, borba za Jugoslaviju jer su te dvije borbe nerazdvojive: »Stvari se kreću u dva pravca, ali koji nisu odvojeni nego su međusobno organski povezani. Jedan je akcija SKH u samoj Hrvatskoj, i drugi je angažiranje i prilog koji Savez komunista Hrvatske daje u daljnjem razvoju Jugoslavije, odnosno u rješavanju problema s kojima se Jugoslavija u ovom trenutku suočava. Nama je i drug Tito rekao da bez obzira koliko smo angažirani vlastitim poslovima i bitkom u vlastitoj kući, moramo biti stalno i aktivno angažirani u jugoslavenskim poslovima, jer ako to ne bismo radili, onda bi iz toga bilo ustvari štete i za ono što radimo u vlastitoj kući« (»Informator«, 1-2/1972, str. 4).

## O Jugoslaviji nema dijaloga

Ishod burnih povijesnih zbivanja u Hrvatskoj g. 1971. dobro je poznat, zbog čega su hrvatski SUBNOR-ovci imali puno razloga za zadovoljstvo: »Ocijenjeno je da su boračke organizacije u Hrvatskoj u proteklom razdoblju bile izuzetno društveno-politički aktivne, da su se one potvrdile kao aktivan društveno-politički subjekt s veoma širokim dijapazonom zanimanja i djelatnosti... Unoseći u tu borbu svoju odanost revoluciji, odlučnost i beskompromisnost prema klasnom neprijatelju, borci NOR-a potvrdili su se još jednom kao čvrsti i najaktivniji oslonac Saveza komunista Hrvatske u razobličavanju i savladavanju snaga kontrarevolucije... Uvjereni da se uspješna borba za obranu i razvijanje revolucije ne može ograničiti samo na politički obračun s kontrarevolucionarnim



Naslovnica glasila riječkog SUBNOR-a

snagama, borci izražavaju svoju spremnost i odlučnost da se svim svojim snagama uključe u realizaciju zadataka i programa SK Hrvatske na rješavanju aktualnih problema našega društvenog razvoja i izgradnje samoupravnog socijalizma. Savez boraca je još jednom time potvrdio da je spreman da svoju odgovornu društveno-političku funkciju i ulogu ostvaruje kao dio najsvjesnijih i najodanijih socijalističkih snaga na programu i pod vodstvom Saveza komunista« (»Informator«, 3/1973, str. 1).

Ne treba trošiti previše riječi u dokazivanju da su slijedom toga sve boračke organizacije u Hrvatskoj na nižim, općinskim razinama bile u potpunom skladu s republičkom i saveznom organizacijom dosljedno provodeći njihovu politiku. Zato su riječki SUBNOR-ovci, kao i svi drugi, bili potpuno jasni: »Nema i ne može biti 'dijaloga' o slobodi i ravnopravnosti, bratstvu i jedinstvu svih naroda i narodnosti Jugoslavije, o njihovoj opredijeljenosti za zajednički život u socijalističkoj federativnoj zajednici« (»Bilten«, 3/1982, str. 12).

Da to nisu tek puke fraze, govori podatak o njihovoj moći i utjecaju na sva ondašnja društvena zbivanja: »Ako pogledamo sastav našega Općinskog odbora SUBNOR-a, gotovo nećemo naći člana koji nije na jednoj ili više značajnih društvenih funkcija« (»Bilten«, 2/198., str. 6).

Danas se od najviših čelnika hrvatske države i raznih povjesničara mogu čuti tvrdnje kako su se za samostalnu hrvatsku državu podjednako borili partizani u Drugome svjetskom ratu kao i hrvatski branitelji u Domovinske ratu. Koliko su te tvrdnje povijesno utemeljene, može se najbolje vidjeti iz izvornih dokumenata najmasovnije organizacije antifašističkih boraca, SUBNOR-a. Oni jasno govore o njezinu stvarnom odnosu prema ideji hrvatske samostalnosti, demokraciji, osnovnim ljudskim slobodama, političkom pluralizmu i sl., kao i prema vjernicima, katolištvu i Katoličkoj Crkvi

## Boračka »minuta nakon dvanaest«

Kontinuitet očuvanja Jugoslavije od strane hrvatskih antifašista trajao je ne »minutu do dvanaest« nego »minutu poslije dvanaest«, tj. kad je već započela otvorena oružana agresija na Hrvatsku. Zato ne treba nikoga iznenaditi da su hrvatski predstavnici i na Jedanaestom kongresu SUBNOR-a Jugoslavije, koji je održan u Beogradu 10. i 11. srpnja 1990. bili iznimno aktivni. Osim njih, među 143 sudionika bili su i (nezaobilazni) članovi SKJ, predsjednik Predsjedništva SFRJ Borisav Jović, generalpukovnik Blagoje Adžić, načelnik Generalštaba oružanih snaga SFRJ i drugi. U radnome predsjedništvu bio je i Rade Bulat iz Hrvatske. U središnjem predavanju »SUBNOR Jugoslavije u društvenoj reformi« Risto Džunov je optužio, uz ostale, i ondašnje hrvatske vlasti poistovjećujući nacionalno i nacionalističko: »Aktuelne i akutne međurepubličke i međunacionalne napetosti i sukobi, učinili su da većina, a svakako najutjecajnije oporbene stranke, u a Hrvatskoj i Sloveniji danas vladajuće stranke odnosno koal-

**»Nema i ne može biti 'dijaloga' o slobodi i ravnopravnosti, bratstvu i jedinstvu svih naroda i narodnosti Jugoslavije, o njihovoj opredijeljenosti za zajednički život u socijalističkoj federativnoj zajednici.«**

cije budu prvenstveno nacionalno i nacionalistički orijentirane« (»11. kongres«, str. 16). Kao i u brojnim slučajevima dotada, nitko od hrvatskih antifašista nije smatrao potrebnim progovoriti barem jednu riječ u obranu želje hrvatskoga naroda za samostalnom državom. A nazočni su bili članovi Saveznog odbora SUBNOR-a: Zorko Čanadi, Slavko Havić, Jure Ivezić, Vukašin Karanović, Bogdan Pecotić, Ferruccio Pastrovicchio, Nikola Vujnović (»11. kongres«, str. 105), član Nadzornog odbora SUBNORJ Nikola Dozet (isto, str. 107), član Komisije za međunarodnu suradnju Zdenko Svete (isto, str. 108), član Komisije za socijalno-ekonomska pitanja i predstavke boraca i vojnih invalida Jandrija Bodrožić (isto, str. 108) i član Komisije za njegovanje revolucionarnih tradicija Zorko Čanadi (isto, str. 109).

## »Nema te snage, dragi naš druže Tito!«

Kad se uoče temeljne ideološke odrednice SUBNOR-a, funkcioniranje, djelatnost, utjecaj, već spomenuta četiri stupa na kojima su gradili cjelokupnu aktivnost: Jugoslavija, Komunistička partija, JNA i Tito - sve je jasno, očekivano i poznato. Zato je za kraj, kao ilustraciju njihova mentalnog sklopa, kada je riječ o

samostalnosti hrvatske države, najbolje donijeti još nekoliko poruka iz brzojavâ upućenih »najvećem sinu svih naših naroda i narodnosti«: »Dragi naš druže Tito, čuvat ćemo i razvijati bratstvo i jedinstvo naših naroda, skovano u narodnooslobodilačkoj borbi, i socijalistički humanizam - jamstvo jugoslavenske socijalističke zajednice i samoupravnog socijalizma« (»3. skupština«, str. 224).

»Dragi naš druže Tito! Mi, borci Revolucije, s naše plenarne sjednice Republičkog odbora Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata SR Hrvatske - dajemo svesrdnu podršku Tvojim inicijativama i Tvom bogatom revolucionarnom djelu koje ugrađuješ u naše društvo. Pismo, Tvoje i Predsjedništva CK SKJ, prihvaćamo kao osnovnu i jedinstvenu revolucionarnu orijentaciju u našem radu. Svaka riječ Pisma za nas borce znači obvezu da Tvoje revolucionarne ideje provedemo u djelo. Nema te snage, dragi naš druže Tito, koja nas borce može odvojiti od

Tebe i Saveza komunista u ostvarenju zadataka u izgradnju našega samoupravnog socijalističkog društva. Istom snagom i elanom kojima smo se borili u Revoluciji i Narodnooslobodilačkoj borbi, borit ćemo se svjesni, da provođenje Pisma, koje smatramo revolucionarnim aktom, traži od nas boraca samo odlučne i dosljedne revolucionarne akcije« (»Bilten«, 9-10/1973, str. 1).

Uostalom, u »Statutu Saveza udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata SR Hrvatske« u točki I. naslovljenoj »Osnovna načela« izrijekom stoji: »Savez udruženja boraca narodnooslobodilačkog rata radi na... jačanju samoupravne Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije i na obrani njezine slobode, integriteta i suvereniteta« (»Informator«, 6/1973, str. 46).

Stoga bi predsjedniku sadašnje samostalne i suverene države Republike Hrvatske, predsjedniku Vlade sadašnje samostalne i suverene države Republike Hrvatske i predsjedniku Sabora sadašnje samostalne i suverene države Republike Hrvatske, svaki put kada budu u društvu hrvatskih SUBNOR-ovaca i šutke slušali njihove tvrdnje kako su se, kao i hrvatski branitelji u Domovinske ratu, borili za sadašnju samostalnu i suverenu državu Republiku Hrvatsku, samo »u različitim okolnostima«, trebalo postaviti pitanje: Gospodo predsjednici, je li vam stalo do istine?

Tomislav Vuković

Svršetak